

عنوان اثر: نظریه‌های جامعه‌شناسی محض و کاربردی
مؤلف/ مترجم: کالوین جی لارسن / غلام‌عباس توسلی و رضا فاضل
ناشر/ سال نشر: سمت / ۱۳۷۷

معرفی، نقد و بررسی

این اثر را غلام‌عباس توسلی و رضا فاضل در سال ۱۳۷۷ ترجمه و انتشارات سمت در ۳۰۰ نسخه با قطعی وزیری به چاپ رسانده است. کتاب آغاز با تاریخچه می‌باشد، سپس دو فصل راجع به هر یک از دو مفهوم نظریه محض و نظریه کاربردی است. در ادامه، دیدگاه‌های رقیب (پوزیتیویستی و هرمنیوتیکی) و راجع به رابطه، می‌باشد. دو فصل بعدی (پنجم و ششم) به مسئله اخلاق و سیاست اجتماعی اختصاص یافته است و در نهایت، نویسنده سعی نموده به نتیجه‌گیری (فصل هفتم) برسد. وی در فصل‌بندی کتاب، یک سیر کلی به جزئی و مرور تاریخی از آغاز تاکنون را پی‌گیری کرده و در پی یک نتیجه‌گیری و جمع‌بندی نهایی است.

بررسی شکلی

روان و رسایی متن ترجمه در حد مطلوبی نیست (حداکثر در حد متوسط و در مواردی ضعیف) و در بسیاری از جاها ترجمه به صورت تحت‌اللفظی است و گویی با قدری شتابزدگی انجام شده است. قواعد ویرایش و نگارش در حد خوب و قابل قبولی رعایت شده است. اگر چه، برخی موارد کاستی و نقص ویرایشی و نگارشی در کتاب دیده می‌شود.

از جمله کاربرد علامت «،» و «.» و حرف عطف «و»، اشتباه حروف نگاری، عدم استفاده از علامت «،» در جای مناسب، عدم رعایت فاصله مناسب بین کلمات.

حروف نگاری و صفحه‌آرایی در حد مطلوب است. اندازه حاشیه‌ها، فاصله بین خطوط، تناسب بین فونت متن، تیترو زیرنویس به خوبی رعایت شده است. همچنین کتاب از حیث نوع کاغذ، صحافی و قطع خوب است و طرح روی جلد آن هم معرف انتشارات (سمت) است.

بررسی محتوایی

در واقع این کتاب، حاصل تتبع و تفکر زیاد است. نویسنده بر دیدگاهی نظری و تجربی تسلط داشته و به آنچه می‌اندیشیده، پرداخته است. وی در این کتاب به ارتباط نظریه جامعه‌شناسی و کاربرد آن در عمل می‌پردازد و در این راستا، بررسی‌ای تاریخی از چگونگی فعالیت‌های کاربردی و تجربیات جامعه‌شناسان آمریکایی ارائه می‌دهد. گرچه کتاب به‌طور عمیق و تفصیلی وارد مباحث مفهومی نشده، اما مفاهیم زیادی را هم درست به‌کار برده است.

معادل‌سازی نیز مانند کل ترجمه، بیشتر جنبه تحت‌اللفظی دارد و حداکثر در وضعیتی خوب قرار می‌گیرد. بعضاً از معادل‌های رایج استفاده شده، در مواردی برخی اصطلاحات ترجمه نشده و گاه از معادل‌های نامناسب استفاده شده است. به عبارت دیگر، معادل‌ها از نظر زیبایی‌شناسی و سهولت فهم، روانی یا سایر معیارها کاملاً مطلوب نیستند.

برای تفهیم موضوع از سایر ابزارها مانند: پیشگفتار، مقدمه، خلاصه و نتیجه‌گیری در انتهای فصول (که کتاب را با ارزش بیشتر قابل استفاده کرده است)، طرح بحث مقدماتی، استناد به مطالعات دیگر، دیدگاه‌های نظری، شواهد عینی و برخی آمار و اطلاعات بهره گرفته شده است.

این اثر می‌تواند بیشتر مورد استفاده محققانی قرار گیرد که در جستجوی نحوه کاربرد نظریه‌های جامعه‌شناسی در جامعه خود و در اندیشه کاربردی کردن این ایده‌ها هستند و در این خصوص از نظر جامعیت مشکلی وجود ندارد.

نظریه‌های جامعه‌شناسی محض و کاربردی ۱۷۹

محتوای اثر با عنوان کتاب تطابق ندارد، زیرا عنوان فعلی، ذهن را به این سمت سوق می‌دهد که گویا نظریه‌های جامعه‌شناسی قرار است به دو بخش تقسیم شود و در ذیل هر کدام مصداق‌هایش بیان شود اما کتاب به این صورت تنظیم نشده است.

این اثر با هدف یک کتاب درسی خاص نوشته نشده است و برای دروس «نظریه‌های جامعه‌شناسی (۲)» و «روش تحقیق (۱)» در مقطع کارشناسی و کارشناسی‌ارشد به عنوان یک منبع مکمل و فرعی قابل استفاده است.

مباحث کتاب، بیشتر مربوط به دو دهه پایانی قرن بیستم در غرب، به ویژه آمریکا است (جدال بین جامعه‌شناسی محض و کاربردی، سطح کلان و خرد، ذهنیت و عینیت و ...) که ممکن است برای آنها تا اندازه‌ای قدیمی شده باشد، اما برای ما همچنان معمولی و مطرح است.

نوآوری این کتاب در طرح و بررسی مسئله جدایی بین جامعه‌شناسی محض و کاربردی است و کوشیده است تا با ارجاع به نظریه‌ها و مطالعات انجام شده تا آن زمان موضوع را بررسی کند و به نتیجه برسد. هر چند، در مقام نتیجه‌گیری نهایی، دستاوردش مفصل، قاطع و روشن نیست و نتیجه کتاب در پاراگراف‌های پایانی آمده است.

منابع ذکر شده در آخر هر فصل بیانگر این است که نویسنده محترم از منابع موجود به قدر کفایت استفاده کرده است.

میزان دقت در استنادات و ارجاعات اثر خوب است. در متن کتاب، هر جا که از مأخذی مستقیم یا غیرمستقیم استفاده شده به مشخصات منبع مزبور ارجاع داده شده است.

نویسنده، سوگیری یا نظری خاص میان مثبت‌گرایی و تأویل‌گرایی ندارد بلکه ترکیب و تلفیق آنها و کمک متقابل به یکدیگر را در ارائه سؤال و مسئله در چارچوب نظری و مفهومی و توجه همزمان به نیازهای واقعی و در مفهوم خواستار است.

در خصوص استفاده از نظریه‌ها و تجربیات مطرح شده در کتاب و تطبیق آنها با جامعه خود، می‌تواند مطالب مفید و مؤثری داشته باشد.

ترجمه کامل است، اما روان و رسا نیست و در موارد زیادی، متن به صورت تحت‌اللفظی و با قدری شتابزدگی ترجمه شده است. معادل‌سازی نیز مانند کل ترجمه، بیشتر جنبه تحت‌اللفظی دارد و حداکثر در وضعیتی خوب قرار می‌گیرد. کتاب فاقد هر گونه توضیح اضافی از سوی مترجم محترم (مقدمه، پیشگفتار، توضیح در پاورقی، واژه‌نامه، فهرست اعلام و موضوعی) است.

پیشنهادها

- کتاب به عنوان منبعی فرعی و مکمل قابل استفاده است؛
 - می‌توان بر اساس این اثر، نگارش کتاب جدیدی را آغاز کرد؛
 - کتاب نیاز به ویراستاری ادبی و تخصصی دارد.
- بهتر است، مترجم محترم علاوه بر اضافه نمودن مقدمه یا پیشگفتار با توضیح بیشتر در خصوص کتاب، واژه‌نامه، فهرست منابع، اعلام و موضوعی نیز برای این اثر تنظیم نماید.